

Dela[d] stad. Vem är segregerad - egentligen?
Arrangör: Göteborgs Stad, ingår i Västsvenska Arenan.

Detta vet vi. Detta måste göras!

Segregation i samhället är inte på något sätt ett nytt fenomen. Men det blir allt mer besvärande för en välfärdsstat som Sverige att dras med ökande segregation. Trots otaliga försök att komma tillrätta med problemen så verkar insatserna inte räcka till. Vad ska man då göra? Var ska vi satsa? Hur vet vi vad som får effekt? Och kanske en än mer relevant fråga: Vad händer om vi inte gör något utan agerar 'som vi alltid har gjort'?

Om jag skulle tvingas peka ut det absolut viktigaste för att nå ett mindre segregerat samhälle så är det förmodligen att ha en likvärdig skola för alla. Men eftersom jag är verksam inom stadsbyggnad, arkitektur och planering, så lämnar jag utbildningsfrågor åt andra och ska här istället helt och fullt fokusera på det som har med stadsbyggnad att göra. Stadsbyggandets roll för segregationsfrågan. Och den menar jag, är inte på något sätt obetydlig.

Jag vill börja med att påstå att det stadsbyggande vi åstadkommer idag är långt ifrån socialt hållbart. Det leder inte alls till minskad segregation. Det leder inte heller till att skillnader i livschanser jämnas ut för exempelvis göteborgarna och inte för stockholmarna heller för den delen. Och detta trots att minskad segregation står högt på agendan hos såväl politiker, tjänstemän, samhällsbyggnadsaktörer etc. Är det inte då märkligt tänker ni – vi har ju så många fina formuleringar om minskad segregation och jämlika livschanser i våra översiktsplaner och styrdokument – hur kan hon stå här och säga att dagens stadsbyggande inte duger utan snarare förvärrar situationen? Formuleringarna är det inget fel på. Där har vi gjort läxan. Jag menar att det är själva översättningen vi är dåliga på. Att vi inte förmår översätta intentioner formulerade i text till intentioner som byggd form. Blandad hushållssammansättning har varit ett mantra länge men vad finns utöver det? Vi förmår inte att se det 'jobb' som rummet gör och förmår därmed inte se att det är stadsbyggandet som kan användas till att förändra förutsättningar på en plats, förändra en plats 'läge' i staden. Det är således inte bostadspolitik eller bostadsbyggandet självt som klarar att göra detta vilket många inte minst här i Almedalen verkar tro.

Att det ser ut så här menar jag beror på flera saker, men kanske framför allt på bristande insikter hos aktörer med inflytande på hur vi formar vår stad. Det florerar en mängd svagt underbyggda antaganden som tillämpas utan djupare förståelse för vare segregation som problem eller förståelse om hur den byggda miljön påverkar olika sociala processer. Bristande kunskap eller ovilja att se stadsbyggandets roll i sammanhanget – riskerar faktiskt att reproducera, befästa eller till och med förvärra situationen. Ibland utan att aktörerna ens förstår det.

Med detta sagt kan man fråga sig: Vad är problemet? Hur kan problemet förstås så att det blir relevant ur ett stadsbyggnadsperspektiv? Jag ställer inte såna frågor för att vara en trilsken eller omständlig forskare utan för att det i allra högsta grad skärper diskussionen. Hela segregationsdebatten genomsyras av just vaga definitioner och flytande begrepp som det går mode i vilket utgör ett problem för alla som jobbar med detta. Det är inget vi löser här och nu, men jag uppmanar till en varsamhet av begrepp och efterfrågar generellt större tydlighet.

I situationer när det råder en ojämlik tillgång till resurser – både mänskliga och materiella – samt att det råder ett begränsat utbyte mellan samhällsgrupper kan man tala om en negativ segregation. Denna definition hävdar jag är högst användbar och relevant i stadsbyggnadssammanhang och när

vi försöker bygga ett mer socialt hållbart samhälle. Så hur skiljer sig livsvillkoren i olika delar av Göteborg? Har vi koll på det? I forskningsprojektet Dela[d] Stad har vi försökt fånga just på vilket sätt man kan gynnas eller missgynnas beroende på var man bor. Det har varit många trösklar för att få fram ett basmaterial men vi börjar få bilden klar för oss. Vissa stadsdelar är väsentligen missgynnade i förhållande till andra. Här finns stadsdelar som inte ökar chanserna på arbetsmarknaden, här finns stadsdelar som inte underlättar sociala nätverk att växa i 'oväntade' riktningar, här finns inte ens god närhet till basservice. Får vi i dessa delar dessutom en befolkning med begränsade resurser blir situationen extra allvarlig och knappast ett Göteborg 'för alla', med likvärdiga livschanser.

Jag hävdar att stadsbyggandet är en mycket konkret form av fördelningspolitik som för lång tid lägger fast ett landskap av samhälleliga resurser. Men vad vet vi om hur stadens resurser är fördelade? Förstår vi detta landskap och kan vi identifiera var Bergsjön, Norra Biskopsgården, Gårdsten och Hjällbo har för position och förutsättningar jämfört med Högsbohöjd, Björkekärr eller för den delen Askim eller Torslanda? Vad finns där för närhet till fritidsgårdar, spårvagnsförbindelser, lekplatser, skolor, ett offentligt rum – d.v.s. gator och torg – som erbjuder ett offentligt liv med en sammansättning av arbetande och boende människor med olika nätverk och tillhörigheter där det sociala kapitalet kan utvecklas och växa?

Vad vi måste göra – för att svara på frågan – är alltså att skapa väsentligt bättre "lägen", framför allt i ytterstaden. Och stadsbyggandet är ett strategiskt verktyg för att göra detta och som idag används i allt för liten utsträckning. Idag är investeringsviljan mycket låg i s.k. utsatta stadsdelar jämfört med andra ställen. Bygger vi bara där marknaden nu 'vill' eller kan 'räkna hem' riskerar vi att – tvärt emot politikernas mål om utjämnade livschanser – resultera i att dramatiskt öka dem.

Rummet gör ett jobb. Rummet spelar roll för olika sociala processer i samhället. Det är ingen neutral bakgrund utan är något som påverkar mer eller mindre direkt våra vardagliga förehavanden. Alltså, det byggda rummet (den artefakt som staden utgör) har stor betydelse för hur vi kan leva våra liv, vilka resurser i staden vi har närhet till och vilka som inte blir tillgängliga, vilka som ges möjlighet att dela det offentliga rummet och vilka som hindras från att på ett kravlöst sätt bli en del av stadens offentliga liv. Stora delar av det urbana landskapet har formats av planeringsideologier som eftersträvar en begränsning av täthet, en begränsning av intensitet, en begränsning av utbyte mellan stadsdelar och en begränsning av rörelser. Man trodde att gemenskap bäst skapades i mindre grupper mellan människor med liknande socio-ekonomisk bakgrund och att influenser från staden i övrigt inte var så viktigt. Idag ser världen annorlunda ut. 'Självförsörjande' enheter är knappast svaret. Det är inte det som skapar en socialt sammanhållen stad.

Gatans betydelse. Normer och attityder omförhandlas ständigt. Många av de sociala processerna sker på en väldigt specifik plats, nämligen på stadens gator och torg, i det offentliga rummet. Stadsbyggandet påverkar inte bara vilken intensitet som kan åstadkommas utan också blandningen. Ny stadsbyggnadsforskning visar att offentliga rum som kan skapa förutsättningar för dessa förhandlingar är allt för få. För få platser som erbjuder en arena för förhandlingar. Detta måste vi göra något åt. Det blir särskilt angeläget i de stadsdelar som har en befolkning som har stort behov av att ha närhet till resurser, att ha resurser 'runt hörnet'. Lätt tillgängligt. Nära. Bostadsbyggandet i sig själv kan inte skapa dessa gator eller dessa lägen, här behövs även ett medvetet *stadsbyggande*.

Våga förändra inom stadsdelen. Vad har hänt? Upprustade torg, nya balkonger, bättre utrustade lekplatser, komplettering genom förtätning men i övrigt – har vi egentligen förändrat de rumsliga relationerna? Ofta mycket lite. Jag menar att relationen mellan delområden, mellan byggnader och därmed mellan människor har förändrats i förvånansvärt liten utsträckning. Jag vill uppmana till förändring av strukturerna så att de bättre stödjer det sociala livet i varje stadsdel. Vårda de – ofta fåtaliga – men så viktiga institutioner som finns såsom skola, affärer, kulturinstitutioner etc. så att de förenklar vardagliga möten, gynnar trygghet i en stadsdel och också erbjuder goda lägen för verksamheter. Låt mig vara tydlig – det handlar inte om att bygga kvartersstad i förorten, det handlar om

att stärka viktiga stråk (ibland med bebyggelse, ibland på annat sätt), koppla ihop viktiga målpunkter och underlätta förståelsen för sammanhang genom förbättrad orientering i stadsdelen.

Det viktiga gränssnittet. De flesta anti-segregations initiativ har haft ett tydligt områdesfokus som kan ifrågasättas. I mötet mellan stadsdelar måste vi våga förändra. Att nå en sammanhållen stad underlättas av att staden just är fysiskt sammanhängande och i dagens stadslandskap så är ofta just gränssnittet mellan stadsdelar den svagaste länken. Om inte stadsdel A hänger ihop med grannen B som i sin tur hänger ihop med C så blir det svårt att säga att stadsbyggandet underlättar kontakter mellan stadsdelar. Vi kan förenklat beskriva det som stadsdelarnas 'armkrok'. Gärna 'de små stadsdelarnas stad' men inte 'en stad av små stadsdelar'.

Primära och sekundära nyttor. Vi har i svenskt stadsbyggande länge fokuserat på de primära nyttorna – bo, arbeta, sporta, transportera oss – men vi har 'glömt' att när vi gör dessa saker så sker även andra processer som är viktiga för vårt samhälle: t.ex. genom att se varandra i det offentliga rummet att dela stadens gator och torg eller ses på bussen eller på biblioteket – gör att vi blir varse andra, vi utvecklar en förståelse för beteenden, vi förhandlar ständigt om vad som är rätt och fel – var prata i mobil, lämna plats för äldre på vagnen etc. Vi tvingas helt enkelt på olika sätt förhålla oss, och relatera till andra människor och ibland förändra våra egna attityder. Vilka vi ser i det offentliga rummet påverkar vår uppfattning om våra medmänniskor och vilka de är – vilka som utgör de där 'göteborgarna'; papporna med barnvagn, de unga med rosa hår och platåskor, kvinnor i sjal, gubbar med keps, de tatuerade tjänstemännen, tanterna med praktiska regnjackor och medhavda shoppingpåsar o.s.v.

Och stadsbyggandet kan alltså användas för att skapa både närhet mellan människor eller mellan människor och olika resurser men det kan också användas för att skapa avstånd och möjliggöra en åtskillnad. Som politiskt verktyg har stadsbyggandet stora förtjänster genom att på ett påtagligt sätt och över mycket lång tid fördela samhälleliga resurser och skapa mer jämlika livsvillkor. Synsättet vidgar utanförskapsfrågan bortom bostadspolitik och ställer frågor om i vilken mån göteborgarna mer generellt ges tillgång till stadens resurser och sociala processer. Med en större medvetenhet om stadsbyggandets långsiktiga effekter, större förståelse för sociala konsekvenser, kan det bli ett effektivt verktyg för att skapa mer jämlika livschanser för göteborgarna.